

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАХИСТУ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Новицька Н.Б.

(кандидат юридичних наук, доцент Університету ДФС України)

Анотація. У статті визначено найоптимальніший комплекс методів, за допомогою яких можна всебічно дослідити феномен захисту суспільної моралі в інформаційній сфері. Проаналізовано окремі загальноправові та спеціальні методи.

Ключові слова: інформаційна сфера, методи дослідження, методологія, суспільна мораль.

Annotation. In article it is defined the optimal complex of methods that can be used to research the phenomenon of public morals protection in information society. Also analyzed the general and specific methods of research.

Key words: Information sphere, methods of research, methodology, public morals.

Наукове пізнання проблеми правового регулювання захисту суспільної моралі, як наукової категорії неможливе без застосування загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Розуміння зазначеної проблеми як правової категорії не дає можливість комплексного підходу до вивчення та усвідомлення загальних тенденцій розвитку вчення про мораль, наукових розробок в галузі інформаційного права, як наукової течії, що досліджує проблеми правового забезпечення діяльності у визначеній нами сфері суспільних відносин – інформаційній. Крім того, дослідження наукової проблеми правового захисту суспільної моралі в державі, тісно пов'язано із дослідженнями в інших сферах, зокрема соціології, історії, журналістиці, окремі питання розглядаються в економічних дослідженнях, мораль, як категорія є предметом дослідження у філософських, теологічних, педагогічних, політичних та інших гуманітарних науках.

Проводячи аналіз наукових досліджень у сфері захисту суспільної моралі в інформаційній сфері та близьких за тематикою, відзначимо досить різноплановий підхід до методології дослідження, вибору методів дослідження проблеми моралі та захисту моралі, а також відмінностей щодо галузевої приналежності проаналізованих досліджень. Так питанням захисту суспільної моралі було присвячено праці Р.Г. Апресяна, В.А. Бітаєва, В.В. Костицького, І. Хрімлі, І.І. Припхан, А.М. Новицького та ін.

Однак дослідницька робота в цьому напрямку далеко не завершена. На даний час відсутнє комплексне дослідження правового забезпечення захисту суспільної моралі в інформаційній сфері, яке не можливо здійснити без визначення методів дослідження.

Основне завдання полягає у пошуку найоптимальнішого комплексу методів, за допомогою яких можна всебічно дослідити феномен захисту суспільної моралі в інформаційній сфері, що сприятиме чіткому розумінню проблем у зазначеній сфері.

Аналізуючи роботи дослідників правового забезпечення захисту суспільної моралі в інформаційній сфері, необхідно зазначити складний предмет нашого дослідження, який складається із двох структурних частин: основної та додаткової. Основний предмет дослідження, це питання правового регулювання захисту суспільної моралі. Додатковий предмет – це визначена сфера застосування захисту суспільної моралі – інформаційна сфера. Відповідно, ми окреслимо і основні методологічні підходи щодо вивчення двох зазначених предметів: основного та додаткового як окремих категорій та визначимо загальнонаукові методи дослідження споріднених досліджень, в яких ці предмети є взаємопов'язаними.

Спочатку зупинимось на основному предметі науково дослідження – суспільній моралі.

У своєму філософському дослідженні Р.Г. Апресян відзначає, що методологічна недослідженість соціально-етичної проблематики проявляється як в тому, що багато гострих соціальних, політичних, економічних проблем залишаються поза увагою фахівців з теорії моралі, так і в тому, що при окремих спробах етичного аналізу соціальних

проблем неминуче виникають одні і ті ж нормативні і метанормативні труднощі, викликані змішуванням як підстав, так і способів етичних суджень. Зокрема він зазначає, що, благо людського життя саме по собі і моральне вдосконалення особистості - вище іншого, методологічно невиправданий аргумент, оскільки при такому підході соціально-етичні проблеми, події, процеси аналізуються і оцінюються за ідеально-моральними, індивідуально-перфекціоністськими, етико-особистісними підставами, в ньому не береться до уваги відмінність між цілями і завданнями, що стоять перед особистістю, і цілями і завданнями, що стоять перед спільнотою, а також своєрідність способів етичного, ширше, аксіологічного, деонтологічного та праксеологічного мислення про ці предмети [1]. Цілком погоджуємося із методологічним підходом у дослідженні захисту суспільної моралі із Р.Г. Апресяном у частині розуміння відмінностей між ідеальною (абсолютною або, принаймні, абстрактною) мораллю, мораллю особистості і суспільною мораллю, які необхідні не тільки для збереження морально-філософського аналізу і етичних суджень, але і практично, для встановлення принципів прийняття рішень і критеріїв оцінки того, що відбувається.

Досить цікавим є підхід окремих науковців, які методологічно визначають напрямок дослідження, при якому мораль виступає способом соціальної регуляції. Зокрема передбачається, що мораль досліджується як соціологічна категорія, яка зводиться до різновиду соціальної дисципліни, упорядкування людських взаємин. В той же час, при соціально-трансцендентному підході мораль трактується як феномен, обумовлений поза соціальними факторами суспільства. Позасоціальні фактори трактуються по-різному в різних, вкрай неоднорідних філософських теоріях - супранатуралістично, натуралістично, антропологічно, але в будь-якому випадку моральність розуміється як елемент соціальності і навіть культури, які досягаються і оцінюються завдяки моралі і за ознаками моралі [2].

Захист та формування моралі особи, досліджував у сфері естетики, як філософської категорії В.А. Бітаєв. Спираючись на комплекс теоретико-методологічних засад – узгодження філософських, естетичних, мистецтвознавчих, етико-психологічних підстав, типологізацію, біографізм – виховання, взагалі і естетичне виховання, зокрема В.А. Бітаєв розглядає як важливі чинники формування духовної культури людини. Зокрема він наголошує, що приналежність виховання до інтегративних проблем передбачає необхідність залучення досвіду філософії, естетики, психології, мистецтвознавства, який здатний впливати на кінцевий результат естетичного виховання. Вчений спрямував теоретико-методологічні засади на збереження паритету гуманітарних наук при дослідженні естетичного виховання, його ролі в гуманізації особи. Нині ми є свідками того, зазначає дослідник, що громадська практика характеризується виникненням нових соціальних інститутів. Цей чинник докорінно змінює стосунки людини з оточуючим соціальним середовищем. Доцільно взяти до уваги, що в сучасних умовах людина не лише адаптується до нових форм і видів діяльності, нових професій, нових умов існування професійного колективу чи групи, але й до самої можливості постійних змін життєвих стереотипів. Відповідно, надмірно зростають вимоги до морально-психологічних можливостей і здібностей, до рівня вихованості особистості. В зв'язку з цим зміщуються акценти актуальності проблеми дослідження виховання: від актуального в минулому питання “Як?”, “Яким шляхом?” до сьогодишнього – “Яка мета?”, “Яка наскрізна ідея цього виховання?”[3].

Визначаючи завдання дослідження О.І. Ільченко, наголошує на необхідності дотримання моральних цінностей засобами масової інформації, як одного з факторів формування суспільної моралі. Застосовуючи у своєму дослідженні спеціальні методи журналістики: системно-типологічний метод для вивчення рубрикації як важливого елементу редакційної політики газети, метод узагальнення в процесі наукового розгляду всеукраїнської загальнополітичної газети, порівняльно-описовий метод при дослідженні частотності журналістських виступів за темою утвердження моралі в Україні, метод

вивчення документів, які стосуються сфери захисту суспільної моралі та етичного регулювання журналістики автор відзначає, що злободенність проблеми захисту суспільної моралі в Україні сьогодні обумовлюється тим, що медіа-технології швидко розвиваються, інформаційний простір дедалі більше зміцнює свої позиції та, водночас, збільшується кількість інформації, яка загрожує фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення, що в комплексі суперечить процесу розбудови та стабілізації демократичного суспільства. Журналістикознавці констатують поглиблення кризи моральності й в українських ЗМІ, значно погіршеної на тлі всесвітнього процесу втрати моральних цінностей і духовності, прагматизації, утилітарності та вестернізації суспільства. На зміну християнським цінностям, за допомогою друкованої продукції низького ідейно-тематичного змісту, українству нав'язуються чужі стереотипи поведінки, за якими пропагується насильство, агресія в усіх її проявах, жорстокість, порнографія, культ грошей, нівелюються такі святі цінності як повага до національних і культурних надбань, релігії, а натомість – культивуються явища приниження нації, особистості за національною ознакою. Так, заради сенсацій і рейтингів, а простіше кажучи – прибутків, на сторінках деякої української періодики активно пропагується інформаційний „бруд”[4].

В той же час не можемо погодитись із твердженням О.І. Ільченко, яка зазначає, що у зв'язку з осучасненням моральних проблем і повернення розуміння до нового рівня традиційної моралі, нині науковці прагнуть на прикладах довести неповноту діалектико-матеріалістичного розуміння суспільного життя і моралі в радянські часи. На наше глибоке переконання, мораль кожного суспільного ладу відповідає його особливостям, і саме ці особливості і визначають основоположні правові характеристики захисту суспільної моралі як правової категорії. Яка б моральна цінність не була притаманна конкретно визначеному суспільному порядку, вона відповідним чином захищена (або правовою нормою, а на ранніх етапах розвитку суспільства релігійною нормою). Тому ми вважаємо, що методологічно не правильним є твердження, що окремі поняття та норми у визначеному суспільстві не відповідають поняттю моральності чи, як зазначає О.І. Ільченко, неповноту діалектико-матеріалістичного розуміння суспільного життя. Будь-який суспільний розвиток відповідає певним категоріальним принципам своєї побудови і, відповідно, цим і відрізняється від інших.

Існують також інші дослідження, в яких застосовується методологічний прийом прогресивного дослідження. Відповідно, досліджуючи поняття мораль, як категорію яка змінюється в прогресивному виразі – постійно поліпшуючись, чи навпаки, в регресивному – погіршуючись, робляться відповідні висновки. Так, Н.М. Федорук, застосовуючи дані методи наукового пізнання стверджує, що історична обмеженість вчень про мораль, які мають визначати універсальні норми, а також одночасне співіснування багатьох з них обумовили звернення уваги на середовище, що формує мораль, особливо на ту його частину, що демонструє матеріальні й духовні можливості людини у зміні навколишньої та власної природи; зазначаючи, що ці можливості своєю появою найбільшою мірою зобов'язані суспільному прогресу. Вона обґрунтовує неминучість виникнення апріорно-постулативного зобов'язання в моралі, виявляє актуальність кантівської концепції моралі, показує необхідність та можливість з'єднання апріорно-постулативного, який персоніфікує формально-логічний (логіка повинності), й діалектико-матеріалістичного підходів до моралі, який є змістовно-емпіричним аспектом моралі. Відзначає, що зміна потреб - це результат суспільного прогресу, і це положення дозволяє доповнити зміст кантівського імперативу: введення ієрархії рівнів емпіричного. Н.М. Федорук стверджує, що мораль буде прогресувати під впливом суспільного прогресу, з'являться нові норми, що глибше відобразять сутнісні потреби людини [5].

Фундаментальні принципи релігієзнавчого аналізу, системного аналізу, поєднання системно-функціонального й феноменологічного підходів, застосовування методів різних релігієзнавчих дисциплін, зокрема, з'ясування функціонально-структурних аспектів релігійних трансформацій, що потребувало використання методів соціології релігії, та

аналіз становлення та розвитку релігійного освітнього комплексу – методів історії релігії, при виявленні загального і особливого у функціонуванні освітніх закладів різних конфесій А.О. Кислий послуговувався порівняльно-історичним методом, який дозволив виокремити закономірності казуальних виявів та інновації від періодично повторюваних процесів і тим самим наблизитися до повноти функцій релігійної освіти у суспільстві виокремлюючи проблему релігійної освіти як чинника формування суспільної моралі [6].

Моральні цінності істотно впливають на економічну поведінку й діяльність людини, формуючи всю систему її індивідуально-суспільних відносин, відзначає Л.А. Овсянкіна у своєму дослідженні “Мораль в системі економічної життєдіяльності людини і суспільства (соціально-філософський аспект)”, визначаючи головну мету зазначеного дослідження, як соціально-філософський аналіз поняття “мораль” як складової економічної діяльності суб’єкта у суспільстві перехідного типу. Саме людина як найвища соціальна цінність акумулює в основних формах своєї життєдіяльності взаємозв’язок матеріального й духовного, відображаючи в цілісному вигляді життя як об’єктивну реальність, де виявляються внутрішньо взаємозалежні її економічні інтереси, моральні цінності, ідеали, її культура, релігійні вподобання та суб’єктивне розуміння сенсу життя. Економіка стає тією універсальною матеріально-духовною сферою, в якій особистість реалізує себе цілісно. З іншого боку, разом із економічними трансформаціями в Україні маємо процес переоцінки духовних цінностей, формування принципово нових засад моралі. Все це ускладнює процес формування особистості в нових соціально-економічних умовах. Зроблені висновки обґрунтовані належним застосуванням поєднання діалектичного методу та системного аналізу з низкою спеціальних наукових методів: структурно-функціонального, ретроспективно-порівняльного аналізу, принципу історизму[7]. Повністю підтримуємо тезу даного дослідника, який доводить, що мораль являє собою світоглядно-ціннісну та мотиваційно-стимулюючу основу економічної діяльності людини, що формує систему цінностей, у центрі якої знаходиться культурний, моральний ідеал даного суспільства, та систему стимулів і мотивів, які спрямовують економічну активність людини.

Досліджуючи сутність поняття “мораль”, як категорії теорії права, І.А. Гетьман-Пятковська відзначає, що мораль – це категорія, що визначає рівень свідомості, сформованої еволюційно, з врахуванням життєвого досвіду; це поняття, що може бути усвідомлено людьми; це людське уявлення про належне, критерієм якого є добро і зло, чесність, порядність, справедливість, правда, кривда; це явище динамічне, що формується, та змінюється в залежності від досягнутого економічного, матеріального, інформаційно-технічного, культурного та духовного рівня суспільства або групи людей чи індивіда; це внутрішнє спонукання людини, яке націлене на досягнення належного, абсолютних цінностей, істинності; це внутрішнє переконання, що формується усвідомлено людиною під впливом виховання, освіти, оточуючого соціального середовища у вигляді норм, принципів, поглядів, оцінок. Зокрема вона відзначає, що складна структура суспільних відносин надає можливість виокремити певні складові, що є властивими ознаками самої людини, які у подальшому виявляються у сферах розвитку суспільства. Звідси формуються три важливі сфери суспільних відносин:

1) духовна, що ґрунтується на основах, які знаходяться на межі природного та людського (Добро, Істина, Свобода, Краса), мають своєю головною метою благо людини у його цілісності та абсолютності, обумовлюються способом взаємодії суспільства та людини і мають свій прояв у моралі, праві, культурі;

2) соціально-політична, що засновується на вимогах розуму та законності, які є виразом справедливості за умов, що окремі форми та прояви цих начал, тобто реальні права та закони в реальних політичних спільнотах, мають характер досить відносний і тимчасовий, тому що визначаються комбінацією різних історичних умов;

3) соціально-матеріальна, економічна, що ґрунтується на засадах волі та спільної мети і яка визнається основою існування людини і суспільства у зовнішньому середовищі.

Вона обумовлюється способом відношення людини, суспільства до об'єктивної природи і предметно-практичної діяльності, спрямованої на неї, виявляється у власності, інтересах, системі господарювання[8].

Системний аналіз конституційно-правових засад, змісту, форм і механізмів правового захисту суспільної моралі в Україні здійснила І.І. Припхан. Зокрема нею проаналізовано стан та особливості правового захисту суспільної моралі в умовах соціальної диференціації суспільства, різноманіття субкультур та неконтрольованості засобів масової інформації, яка набуває специфічних форм і неоднозначно впливає на суспільні відносини та формування громадянського суспільства в Україні, крім того здійснено структурно-функціональний та формально-юридичний аналіз Конституції та законів України як правової основи захисту суспільної моралі; доведено, що зміст норм національного законодавства у сфері захисту суспільної моралі необхідно розуміти як переосмислення соціальних поглядів законодавця і суспільства в цілому, що слід сприймати як відображення домінуючих на даному етапі суспільного розвитку моральних і духовних цінностей [9]. Аналізуючи Конституцію та Закони України як правову основу захисту суспільної моралі, І.І. Припхан обґрунтовує необхідність встановлення конституційних обмежень прав і свобод людини з метою захисту суспільної моралі. Визначаючи важливість впливу інформаційних продуктів на захист суспільної моралі, дослідниця визначає, що з метою запобігання суб'єктивному оцінюванню інформаційної продукції на предмет виявлення порушень законодавства у сфері захисту суспільної моралі, потрібно розробити та нормативно закріпити критерії віднесення продукції до такої, що завдає шкоди суспільній моралі. До основних критеріїв доцільно віднести ті із них, які були б спільними для будь-якого виду продукції, що завдає шкоди суспільній моралі: 1) відтворення та демонстрація в інформаційній продукції відвертої зневаги до норм та принципів суспільної моралі; 2) присутність прямих закликів до вчинення дій, що завдають шкоди суспільній моралі; 3) зображення (відтворення) порушень суспільної моралі подається в ракурсі позитивного ставлення до нього, що спонукає до його наслідування, а не осуду; 4) демонстрація в інформаційній продукції порушень норм суспільної моралі, яка не має художньої цінності, та не створена з науковою чи учбовою ціллю. Особливим кваліфікуючим критерієм варто вважати створення продукції, що завдає шкоди суспільній моралі, якщо до цього процесу були залучені діти. Варто нормативно закріпити положення про те, що продукція, в якій висвітлюється теми і проблеми, з відтворенням навколишньої дійсності в усій її складності (жанри: трагедія, драма, трагікомедія, публіцистичні передачі, тощо), навіть якщо це передбачає демонстрацію порушення норм і принципів суспільної моралі, але водночас такі дії засуджуються, не визнаються такими, що порушують норми суспільної моралі[9]. Проте слід відзначити, що пропозиції, висвітлені у зазначеній науковій праці, які досліджують поняття захисту суспільної моралі, як конституційну норму, не в повній мірі відображають необхідні заходи впливу на всю інформаційну сферу суспільних відносин.

Комплексне дослідження теоретичних проблем кримінально-правового захисту моральності в Україні та практичної реалізації норм, які встановлюють кримінальну відповідальність за злочини проти моральності було здійснено А.В. Ландіною. Зокрема вона відзначає, що догматичний (формально-юридичний) метод (заснований на використанні правил формальної логіки для пізнання права) використовувався при аналізі юридичних конструкцій складів злочинів, метод системного аналізу використовувався для характеристики елементів і ознак складів злочинів, метод порівняльного правознавства використовувався для дослідження законодавчої регламентації питань кримінальної відповідальності за злочини проти моральності в кримінальному законодавстві інших країн визначено поняття моральності як об'єкта кримінально-правової охорони, де моральність – це порядок відносин між людьми, що існує в суспільстві за умови дотримання норм моралі, який охороняється кримінальним законодавством [10].

Досліджуючи питання застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері громадської моралі, В.О. Мороза зазначає, що разом із позитивними реформаційними процесами, що мають за мету принципове оновлення економічних, політичних, ідеологічних, правових та моральних підвалин, у суспільстві загострюються певні негативні явища, пов'язані з руйнуванням ідеологічних догматів і відсутністю чіткої системи соціальних цінностей до падіння моральності. Зазначені процеси відбуваються в умовах постійного постачання на ринок України неконтрольованої кіновідеотелепродукції та інших товарів, що пропагують культи жорстокості, насильства і порнографії. Безумовно, всі ці фактори негативно впливають на формування загальнолюдських цінностей, насамперед, у молодого покоління [11]. Саме ці особливості зумовили використання спеціальних методів наукового пізнання захисту громадської моралі, як окремої категорії адміністративного права. Зокрема вона відзначає, що адміністративна відповідальність за правопорушення проти громадської моралі – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки (порушили норми громадської моралі), адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб негативні наслідки майнового, морального, особистого чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановленими нормами адміністративного законодавства.

Повертаючись до додаткового предмету методології дослідження наукової категорії захист суспільної моралі в інформаційній сфері, необхідно, перш за все, відзначити роботи вітчизняних дослідників І.В. Арістової, К.І. Беякова, А.І. Марущака, О.М. Селезньової, які на доктринальному рівні визначили метод та методологічні особливості інформаційного права.

Метод інформаційного права, як систему загальних дозволів, яка збалансовується за допомогою системи заборон загального і приватного характеру й обмежено використовує позитивні зобов'язання досліджував Б.А. Кормич [12]. А О.М. Селезньова метод інформаційного права визначає як способи юридичного пізнання інформаційної сфери; засоби, за допомогою яких здійснюється державно-правовий вплив на інформаційні відносини; а також прийоми викладання та роз'яснення навчального матеріалу інформаційно-правової тематики. Зокрема вона відзначає, що методологія інформаційного права – це сукупність наукових поглядів на сутність, структуру та поділ методів інформаційного права, що передбачають розкриття їхніх характерних особливостей, а також багаторівнева система певних методів (способів та прийомів), які використовуються в інформаційному праві [13].

К.В. Шурупова відзначає, що методологія теорії сучасного інформаційного права базується на концепції визначення у ньому трьох частин: загальної, особливої та спеціальної. У загальній частині структуруються основні інститути (їх положення) щодо особливої та спеціальної частин. В особливій частині визначаються (інституціонуються) нормативи (норми) правил суспільних відносин за суб'єктною ознакою: права, обов'язки, зобов'язання людини (особи, громадянина), суспільства, держави, міжнародного співтовариства в їх інформаційній сфері. Спеціальна частина інформаційного права на основі загальної та особливої його частин структурується за такою об'єктною ознакою, як напрями та види діяльності щодо інформації – інформаційної діяльності. В той же час, правовий аналіз мас-медіа законодавства дозволяє зробити висновок, що в ньому комплексно застосовуються методи публічного і приватного права: приписи, дозволи, заборони, визначення імперативних і диспозитивних норм, що є основним методом інформаційного права як комплексної галузі права [14].

Сформулювавши систему методів науки інформаційного права О.М. Селезньова зазначає, що наукові методи пізнання категорій та інститутів інформаційного права доцільно поділити на наступні групи:

- загальнофілософські методи пізнання явищ світу (діалектичний метод пізнання соціальних явищ, дедуктивний метод тощо);

- загальнонаукові методи (метод класифікації та групування, історичний метод, системний метод, статистичний метод, метод опитування тощо);
- науково-правові методи (догматичний метод, спеціально-юридичний метод, порівняльно-правовий метод, структурний метод, метод вивчення ефективності правових норм тощо);
- спеціально-наукові методи (метод аналізу практики застосування норм інформаційного права, метод тлумачення норм інформаційного права, кібернетичний метод тощо) [13].

Своє бачення методів інформаційного права пропонує О.А. Баранов, який говорить про те, що метод сам по собі має одночасно суб'єктивний і об'єктивний характер. Об'єктивність методу викликана, насамперед, тим, що він визначається предметом правового регулювання, тобто об'єктивно існуючою множиною конкретних суспільних відносин. Саме особливості конкретних суспільних відносин визначають метод (перелік методів), що використовуються в конкретній галузі права. Суб'єктивність методу обумовлюється тим, що його вибір для конкретної галузі права залежить від змісту правосвідомості, а його відображення в конкретних нормах права залежить від волевиявлення законодавця. Та пропонує систему методів інформаційного права, до яких відносить:

- а) загальні:
 - диспозитивний і імперативний;
 - автономії і рівності сторін;
 - індивідуальний метод регулювання;
- б) часткові:
 - наказу, зв'язування, заборони, дозволу;
 - узгодження, рекомендацій, координації, заохочення [15].

Виокремлення основного та додаткового предмету дослідження: захисту суспільної моралі та інформаційних відносин, дало можливість визначити і основні методологічні особливості дослідження, які вирізняються необхідністю виокремлення окремих структурних особливостей та вивчення взаємозв'язків між цими структурними частинами. Встановлення єдиних характерних особливостей щодо загальної тематики дослідження дає можливість досягнути загальні тенденції та особливості правового регулювання захисту суспільної моралі в інформаційній сфері як цілісної, загальної системи.

Застосовуючи концептуальні основи інституційної теорії інформаційного суспільства [16] можемо визначити основні елементи системи захисту суспільної моралі в інформаційній сфері, яка визначається взаємопов'язаними елементами:

- наявність суспільних відносин, тобто вони існують в реальному бутті і визначають мораль як важливий елемент існування соціуму;
- важливість цих суспільних відносин, що виражається впливом суспільної моралі на різні аспекти розвитку соціуму (економічні, гуманітарні, релігійні, правові, безпекові та ін.);
- норма права, яка встановлює, забороняє, забезпечує реалізацію певних дій пов'язаних із сферою захисту суспільних відносин;
- суб'єкти зазначених суспільних відносин: спеціальні, які здійснюють свою діяльність щодо попередження порушень норм суспільної моралі та загальні суб'єкти – відносно яких, або які визначають та є учасниками сфери захисту інформаційних суспільних відносин.

Системний метод дослідження дає можливість поєднати всі елементи вказаної системи визначивши особливості окремих структурних частин та показавши взаємозв'язок як цілісної системи.

Крім загальнонаукових методів дослідження спеціальної категорії суспільних відносин, захисту суспільної моралі в інформаційній сфері, визначених у більшості галузевих досліджень зазначеного наукового феномену, є необхідність застосування і

спеціально наукових методів, які визначають сферу даного дослідження, а саме сферу інформаційно-правових відносин.

Список використаних джерел

1. Апресян Р.Г. Понятие общественной морали (опыт концептуализации) / Р.Г. Апресян // Вопросы философии, 2006 - № 5. - С. 3–17.
2. Левинас Э. Гуманизм другого человека : (Трудная свобода) : избранное./ Э. Левинас [пер. с фр. И.С. Вдовиной]. - М.: РОССПЭН, 2004. - С. 624
3. Бітаєв В.А. Естетичне виховання і гуманізація особи. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософ. наук : за спец. 09.00.08 «Естетика». / В.А. Бітаєв. – Луганськ, 2004.- 44 с.
4. Ільченко О.І. Всеукраїнська загальнополітична газета 1998-2006 рр. (в контексті утвердження суспільної моралі в Україні) : автореф. дис. На здобутт ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика». – К., 2006. – 22с.
5. Федорук Н.М. Мораль та суспільний прогрес 6 автореф. дис. на здобуття наукового ступеня. канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Н.М. Федорук. - К., 2005. - 20 с.
6. Кислий А.О. Релігійна освіта в Україні як чинник формування суспільної моралі. : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня. канд. філософських наук : спец. 09.00.11 «Релігієзнавство». – Київ, 2007. – 22с.
7. Овсянкіна Л.А. Мораль в системі економічної життєдіяльності людини і суспільства (соціально-філософський аспект) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня. канд. філософ. наук: 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Л.А. Овсянкіна - К., 2003. - 20 с.
8. Гетьман-Пятковська І.А. Право та мораль: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодії : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ірина Анатоліївна Гетьман-П'ятковська. - К., 2007. - 210с.
9. Припхан І. І. Конституційно-правові засади захисту суспільної моралі : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня к.ю.н. за спеціальністю 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». – Київ, 2011. – 20с.
10. Ландіна А.В. Кримінально-правова охорона моральності в Україні : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня к.ю.н. : спец. 12.00.08 «Кримінальне право, кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.В. Ландіна. – Київ, 2005. – 23с.
11. Морозова В.О. Адміністративна відповідальність за правопорушення проти громадської моралі : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня к.ю.н. : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право». / В.О. Морозова. – Ірпінь, 2002. – 20с.
12. Кормич Б.А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Б. А. Кормич. – Харків, 2004. – 42 с.
13. Селезньова О.М. Теоретико-методологічні основи інформаційного права України : [монографія] / О.М. Селезньова. – Чернівці : Місто, 2014. – 408 с.
14. Шурупова К.В. Особливості розвитку мас-медіа права в умовах інформаційного суспільства // Вісник Донецького національного університету : економіка і право. - №2. – 2012. - С. 127-129.
15. Баранов О.А. Методи інформаційного права /О.О. Баранов // “Правова інформатика”, № 4(16) / 2007. – С. 8-12.
16. Новицький А.М. Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні: [монографія] / А.М. Новицький. – Ірпінь: НУ ДПС України, 2011. – 444с.

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Носік В.В.

*(доктор юридичних наук, професор кафедри земельного та аграрного права КНУ
імені Тараса Шевченка, професор, член-кореспондент НАПрН України)*

Анотація. Розкриваються конституційні засади здійснення права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля, юридичної відповідальності держави та компенсації шкоди в разі порушення такого права.

Ключові слова: соціальна цінність, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, відповідальність, екологічна безпека, свобода, рівність, справедливість.

Аннотация. Раскрываются конституционные принципы реализации права на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду, юридической ответственности государства и компенсации вреда в случае нарушения такого права.

Ключевые слова: социальная ценность, право на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду, ответственность, экологическая безопасность, свобода, равенство, справедливость